

**Pohľad na zamestnávanie cudzincov z krajín mimo EÚ
na Slovensku**

**A View on Employing Foreigners from the Countries Outside
the EU in Slovakia**

Romana Hricová, Renáta Madzinová

<https://doi.org/10.33542/VSS2020-1-04>

Abstract

Structural changes in the labour market, employment growth and a lack of skilled labour have generated interest in additional workforce. At first, Slovakia responded by employing the long-term unemployed and by increasing internal migration, but there was also a gradual pressure on employing foreigners. Foreigners gradually began to come to Slovakia, not only from the EU, but also from third countries. For a more detailed analysis, 5 countries were selected, which in the last analysed year accounted for the highest percentage of the employment of foreigners from third countries. The aim of the paper is to find out, on the basis of the analysis of the number of working foreigners in Slovakia, in which professions they are most often employed and whether we are able to use their knowledge potential.

Keywords: employment, foreigners, migration, labour market, education

Úvod

Trh práce sa vyvíja a mení, štrukturálne zmeny sú spôsobené hlavne zmenami v technológiách a globalizáciou. Avšak aj ďalšie faktory, hlavne demografické zmeny a nové obchodné modely majú významný význam. Vyššie uvedené skutočnosti so sebou priniesli na jednej strane znižovanie nezamestnanosti, ale na druhej strane aj nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Negatívnym dôsledkom sa stalo vyššie riziko straty príležitostí, t.j. nerealizovanie produkcie a jej strata alebo presun do iných krajín. Napríklad nemecký ekonomický inštitút kvantifikoval, že pre nedostatok kvalifikovaných pracovníkov krajina prichádza o takmer 1% hrubého domáceho produktu (Morvay a kol., 2019). Spomalenie ekonomického rastu Nemecka sa odráža ja na slovenskej ekonomike, čo sa prejavilo napríklad v druhej polovici roka 2019 nielen v automobilovom, ale aj v chemickom priemysle a ďalších sektoroch, naviazaných na automobilový priemysel.

Slovenská ekonomika mala a má snahu priblížiť sa hospodárskej úrovni EÚ15 (pozn.: používanie porovnanie s EÚ 15 je z dôvodu, že sa jedná o skupinu ekonomicky vyspelejších

krajín EÚ a parametre tejto skupiny nie sú ovplyvnené menej vyspelými ekonomikami, ktoré pristupovali od roku 2004) (Morvaj a kol., 2019), avšak razantné približovanie skončilo v roku 2012 a odvtedy úroveň slovenskej ekonomiky dosahuje niečo málo viac nad 70 % úrovne EÚ 15 (Morvaj a kol., 2019). To neznamená, že došlo k stagnácii slovenskej ekonomiky, ale že skupina ekonomík, ktorú chce slovenská ekonomika dobehnúť, zvyšuje svoju výkonnosť podobným tempom, ako ju zvyšuje slovenská ekonomika.

Svetová ekonomika podľa údajov OECD od roku 2009 zaznamenáva každoročný rast, a to aj napriek tomu, že tempo rastu sa znižuje a ekonomika rastie pomalšie. Svetový ekonomický rast sa prejavuje na zamestnanosti a obyvateľstvo migruje za prácou. Kým slovenskí kvalifikovaní pracovníci odchádzajú za lepšie platenou prácou do iných krajín (hlavne EÚ15), posledné tri roky pociťujú slovenskí zamestnávateľia intenzívny nedostatok pracovnej sily. Už pred dekádu niektoré štúdie (napr. Ekonomický ústav SAV v roku 2008 v dokumente nazvanom Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti), predpovedali nástup stupňujúceho sa nedostatku pracovných síl pred rokom 2020. Avšak recesia v roku 2008 túto predpoveď odsunula na vedľajšiu koľaj. Odsunula ale neriešila, takže dnes stojí SR pred problémom, ako získať kvalifikovaných pracovníkov.

Počas dlhšieho obdobia sa v médiách vyskytujú informácie o tom, ako je potrebné zabrániť prieniku cudzincov na Slovensko. Na druhej strane najmä zamestnávateľia v posledných rokoch cítia čoraz väčší nedostatok pracovnej sily a neobsadené pracovné miesta potrebujú obsadiť pracovnou silou pochádzajúcou zo zahraničia. Aj preto sme sa v príspevku zamerali na analýzu situácie stavu a vývoja zamestnanosti cudzincov v SR, pričom sme vybrali len tých cudzincov, ktorých evidenciu má Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a ktorí pochádzajú z krajín mimo EÚ (cudzinci z tretích krajín).

Za základné obdobie pre analýzu a následné závery sme vybrali 6 ročné obdobie rokov 2014 – 2019. Údaje sme získali z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (UPSVaR) a zo štatistického úradu. Počty cudzincov z tretích krajín zamestnaných v SR sme použili vždy za december príslušného kalendárneho roka. Údaje o Slovákoch pracujúcich v zahraničí a údaje o vnútroštátnom pohybe obyvateľov SR sú dostupné na stránke Štatistického úradu SR len za roky 2014 – 2018.

1. Charakteristika súčasného slovenského trhu práce

Posledných desať rokov sa vyznačovalo najrýchlejším tempom rastu európskej ekonomiky a zamestnanosť dosahovala rekordné úrovne. Avšak v roku 2018 sa výrazný rast začal mierne spomaľovať, keďže hospodársky rozmach ohrozovala na jednej strane nestabilita globálnych finančných trhov a na strane druhej aj obchodný protekcionizmus.

Zmeny na svetovom ekonomickom trhu pociťovali v posledných rokoch aj slovenskí zamestnávateľia, ktorí riešia problém, ako získať kvalifikovaných pracovníkov. Pritom na

nedostatok pracovných síl poukazuje aj štatistika voľných a obsadených pracovných miest, nakoľko počet voľných pracovných miest sa v rokoch 2016 – 2018 reálne zvýšil, ale skutočnosťou zostáva aj fakt, že v ostatných krajinách V4 počet pracovných miest narástol ešte výraznejšie. Kým na Slovensku počet voľných pracovných miest dosiahol v roku 2018 cca 1,8-násobok ich počtu z roku 2011, v ČR za to isté obdobie stúpol až na 7-násobok (Morvay a kol., 2019). Preto sa dá konštatovať, že hoci sa problém nedostatku pracovnej sily na Slovensku objavuje, je s určitým oneskorením a v miernejšej podobe ako v ostatných krajinách V4. (Trexima, 2016)

V roku 2018 je už v SR vidieť spomalenie prírastku počtu obsadených pracovných miest pri výraznom zrýchlení prírastku voľných pracovných miest, pričom sa dá predpokladať, že prírastok počtu obsadených pracovných miest už dosiahol svoj limit, a tak narastal počet neobsadených (voľných) pracovných miest. Takže kým v roku 2017 na 100 dodatočných obsadených pracovných miest pripadlo 2,8 dodatočných voľných miest, tak v roku 2018 to už bolo 13,9 dodatočných voľných na 100 dodatočných obsadených. (Morvay a kol., 2019).

Fakt, že sa voľná pracovná sila stala vzácnejšia, prinieslo so sebou niekoľko sprievodných javov. V prvom rade narástla mzdová hladina a tým aj náklady práce pre zamestnávateľov. Rast priemernej mzdy zamestnancov, ktorý môžeme tiež popísať ako nárast nákladov, ktoré pripadajú na jednotku výstupu spôsobili, že došlo k zníženiu mzdovej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. Na jednej strane to znamená, že SR už prestala byť zaujímavá pre zahraničných investorov, na druhej strane ale vyššia mzda je zaujímavá pre ľudí z krajín mimo EÚ, kde je priemerná mzda oveľa nižšia.

Podniky v SR sa dostali do situácie, keď rastú náklady práce a súčasne je tu nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Pokles nezamestnanosti v rokoch 2014 až 2018 deklarujú ako Štatistický úrad SR tak aj ÚPSVaR. Nezamestnanosť prekročila historické minimum a počet nezamestnaných klesol v poslednom štvrtroku roku 2018 v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2014 o cca 177 tisíc osôb (v porovnaní s tretím štvrtrokom roku 2019 bol pokles vyšší ako 183 tisíc), čo je pokles o viac ako polovicu. Na trhu práce tak dochádza k situácii, kedy zamestnávatelia majú problém nájsť vhodného zamestnanca na voľné pracovné pozície.

Positívnym prínosom bola skutočnosť, že uvedené zmeny vyvolali odčerpávanie aj dlhodobo nezamestnaných, ktorí pri predchádzajúcom ekonomickom raste boli rezistentní. Po vyčerpaní krátkodobej (frikčnej) nezamestnanosti boli zamestnávatelia nútení siahnuť aj po dlhodobo nezamestnaných, a tak sa od roku 2014 do roku 2019 podarilo znížiť počet dlhodobo nezamestnaných z 252 tis. Osôb na 111 tis. Osôb, čo je pokles takmer o 56 %. Iba v roku 2018 sa ich počet znížil o viac ako 20 % (Morvay a kol., 2019).

Táto pozitívna skutočnosť však nie je rovnaká pre celé Slovensko. Ak neberieme do úvahy Bratislavský kraj, ktorý z dlhodobého hľadiska nemá problémy s nezamestnanosťou, potom môžeme konštatovať, že zatiaľ čo v roku 2014 bolo rozloženie dlhodobo

nezamestnaných v rámci 3 regiónov (úroveň NUTS 2) rovnomerné, potom v roku 2018 to už neplatí. Súčet západného a stredného Slovenska mal podobnú hodnotu akú dosahovalo východné Slovensko. Najvyšší pokles dlhodobozamestnaných bol na západnom Slovensku, v mierne nižšej (ale stále významnej miere) nasledovalo stredné Slovensko, ale východné Slovensko výrazne zaostáva. Túto skutočnosť je možno pripísať geografickému rozloženiu realizovaných zahraničných investícií v minulosti. Príchod výrobných podnikov na Slovensko, prevažne z oblasti automobilového priemyslu, znamenal pre slovenskú výrobu výrazný prílev financií a ponuku mnohých pracovných miest pre obyvateľov Slovenska. Ešte v apríli 2019 agentúra SITA uviedla, že na domácom trhu je v priemysle voľných asi 80 tisíc miest a nedostatkom pracovníkov sa musia vysporiadať najmä automobilky na západnom Slovensku (Pravda, 05.04.2019). Rast počtu pracovných miest, v ktorých vytvoril automobilový priemysel svoje výrobné haly, nedokáže kompenzovať rast malých a stredných podnikov na území najmä Prešovského a Banskobystrického kraja, kde chýba silný hráč s vysokou ponukou pracovných miest.

Situáciu na trhu práce na Slovensku zachytáva aj krátkodobá zahraničná migrácia Slovákov za prácou. Hoci na Slovensku došlo k zvýšeniu mzdy, aj k rastu voľných pracovných miest, občania SR majú stále záujem o prácu v zahraničí. V hodnotených rokoch krátkodobá zahraničná migrácia dosiahla maximum v roku 2016 a v rokoch 2017 a 2018 pozvoľna klesala. Napriek tomu bol v roku 2018 počet zamestnancov, ktorí pracovali v zahraničí, v porovnaní s rokom 2014, o 5 600 občanov vyšší.

Tabuľka 1: Krátkodobá migrácia za prácou do zahraničia v rokoch 2014 – 2018 v tisícoch

	2014	2015	2016	2017	2018
Počet Slovákov pracujúcich v zahraničí	134	148	159,7	149,3	139,6

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné úpravy

Pracovné príležitosti na domácom pracovnom trhu, ich dostatok prípadne nedostatok je vidieť aj na nerovnomernom rozložení obyvateľov, ktorí za prácou do zahraničia cestujú, aj podľa jednotlivých regiónov. Najvyšší odliv obyvateľov za prácou do zahraničia je z Prešovského kraja (priemerne 36 480, najmenej 28 800 v roku 2018). Za Prešovským krajom nasleduje Žilinský, kde priemerný počet obyvateľov odchádzajúcich do zahraničia za prácou dosahuje hodnotu 25 300, čo je o 11 800 obyvateľov menej ako v Prešovskom kraji. Naopak najmenej obyvateľov odchádza za prácou do zahraničia z Bratislavského kraja (priemerne 6 780, v roku 2014 iba 5 900). Najmenej Slovákov odchádza za prácou do zahraničia z Trenčianskeho a Trnavského kraja, kde je aj situácia na trhu práce najlepšia.

Aj keď počet cudzincov pracujúcich na Slovensku v posledných rokoch stúpa, pri porovnaní počtu cudzincov pracujúcich na Slovensku a počtu Slovákov pracujúcich v zahraničí stále sme krajinou, z ktorej viac občanov za prácou odchádza, ako do krajiny prichádza.

Tabuľka 2: Počet Slovákov pracujúcich v zahraničí a počet cudzincov pracujúcich v SR v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet Slovákov pracujúcich v zahraničí	134 000	148 000	159 700	149 300	139 600	-
Počet cudzincov z tretích krajín pracujúcich v SR	2 484	2 876	3 485	7 272	15 387	28 578
Celkový počet cudzincov pracujúcich v SR	18 350	22 461	27 739	36 663	53 329	60 692

Zdroj: vlastné spracovanie

2. Vnútna migrácia v rámci SR

SR patrí medzi štáty s pomerne nízkou mobilitou obyvateľstva. Táto skutočnosť vyplýva z naviazanosti na nehnuteľnosti, ktoré Slováci vo veľkej miere vlastní. Podľa štatistiky za rok 2016, ktorú zverejnil Štatistický úrad Európskych spoločností Eurostat, je v rámci EÚ Slovensko v počte obyvateľov vlastniacich svoje obydlie na 4. mieste (pred SR je Rumunsko, Litva a Chorvátsko). Podľa uvedenej štatistiky je to až 89,5%. (Trend, 2017).

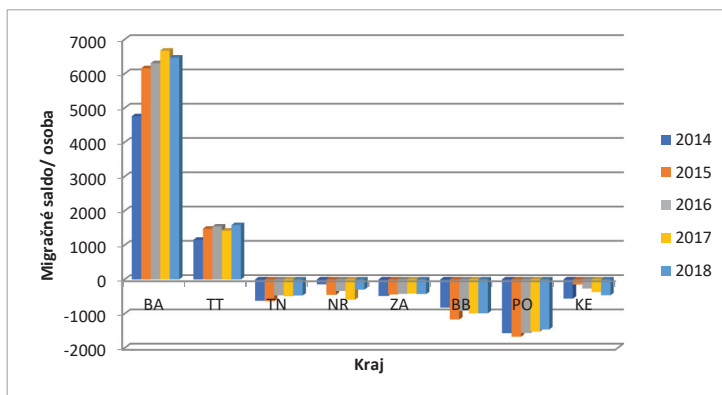
Práve problematika v oblasti bývania je považovaná za prekážku pre väčší rozvoj migrácie. Pritom vnútorná migrácia je motivovaná rôznymi skutočnosťami, ktoré sa dajú rozdeliť na tri skupiny:

1) ekonomické faktory – sem sa radia mzdové rozdiely, rozdiely v miere nezamestnanosti a voľné pracovné miesta,

2) pracovné, právne a sociálne faktory – kam patrí napr. zákonodarstvo, bytová a úverová politika, sociálne faktory...,

3) faktory súvisiace s frikčnou nezamestnanosťou – ukončenie vzdelania; sobáš; rozvod; nasledovanie partnera/ partnerky; potreba starostlivosti o člena rodiny; ale aj zmena v životnom štýle

Na Slovensku prevláda migrácia z východu na západ a to najmä z ekonomických dôvodov. Štatistický úrad na svojich stránkach zverejňuje aj migračné saldo (rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vystáňovaných).

Obrázok 1: Migračné saldo v rámci krajov SR za roky 2014 až 2018

Zdroj: ŠÚ, vlastné úpravy

Ako vidieť na Obrázku 1, jediné dva kraje, ktoré zaznamenali kladné migračné saldo sú Bratislavský a Trnavský kraj. V oboch krajoch sa nachádzajú automobilky, ktoré majú záujem o pracovnú silu. Zároveň sú to dva kraje s najnižšou migráciou obyvateľstva za prácou do zahraničia. Bratislavský a Trnavský kraj získavajú aj vďaka vstupom absolventov SŠ a VŠ na pracovný trh (teda tých, ktorí v BA študovali z iných krajov a vďaka väčšiemu množstvu pracovných príležitostí v BA po ukončení vzdelania zostali). Ide teda o ekonomicky motivovanú migráciu.

Z krajov, ktoré majú pasívne migračné saldo je na prvom mieste Prešovský kraj a najmenšia migrácia je z kraja Košického. Táto skutočnosť je hodná pozornosti, nakoľko mesto Košice a okres Prešov (ŠÚSR nevedie samostatné údaje za mesto Prešov) majú opačnú tendenciu. Okres Prešov má migračné saldo kladné a mesto Košice (až na rok 2018) má vyššie záporné saldo ako Košický kraj.

Avšak ani vnútroštátna migrácia nie je dostatočná, na obsadenie voľných pracovných miest. Preto je SR otvorené aj pracovníkom z iných krajín, a to ako z krajín EÚ tak aj z tretích krajín. Demografický vývoj na Slovensku, zahraničná krátkodobá migrácia za prácou aj vnútorná migrácia v SR a rovnako pravdepodobne aj štrukturálne rozdiely medzi voľnými pracovnými miestami a dostupnou pracovnou silou, rast mzdy na Slovensku spôsobujú, že na slovenský pracovný trh prichádza čoraz viac cudzincov z krajín EÚ, aj krajín mimo EÚ, ktorí majú záujem na území SR pracovať.

3. Dôvody migrácie

Migrácia je prirodzenou súčasťou života spoločnosti. Koncom 19. storočia smeroval vysoký počet migrantov z Európy do USA. Európa sa stala cieľovou destináciou v 50., 60. a 70. rokoch 20. storočia, čo bolo spojené najmä s povojnovou obnovou Európy. Migranti boli spokojní s novou prácou, ktorá bola zvyčajne lepšie platená ako v domácej krajine a časť svojho zárobku zasielali naspäť do svojej domoviny. Pre prijímajúce krajiny bolo najvyššou výhodou to, že v manuálnych profesiách mohli udržiavať nízke mzdy a domáci obyvatelia sa tak mohli sústrediť najmä na profesie, ktoré si vyžadovali vysokú pridanú hodnotu.

Migrácia ako taká má pozitíva aj negatíva. Na jednej strane kvalifikovaní cudzinci s ukončeným vysokoškolským vzdelaním sú žiadaní takmer všade a ak sa dokážu aj rýchlo integrovať, prijímacia krajina z nich má vysoký profit. Takže dá sa povedať, že migrácia umožňuje ekonomický rozvoj, rast HDP, pokrytie tej časti pracovného trhu, kde zo strany domáceho obyvateľstva klesá záujem o voľné pracovné miesta. Migrácia je zároveň spojená aj so šírením poznatkov a inovácií.

Na druhej strane migrácia so sebou neprináša len samé pozitíva. K častým negatívam patrí problematická integrácia migrantov medzi majoritnú väčšinu. Vzťahy medzi nimi bývajú často komplikované, najmä ak ide o integráciu osôb, ktoré pochádzajú z odlišného historického, kultúrneho a náboženského prostredia v domácej krajine migrantov. S tým je spojený nezáujem alebo nepochopenie, prípadne aj predsudky domáceho obyvateľstva voči migrantom. Integrácia je zvyčajne dlhodobý a komplikovaný proces, ktorý si vyžaduje spoluprácu oboch zúčastnených – ako migrantov, tak aj majoritného obyvateľstva.

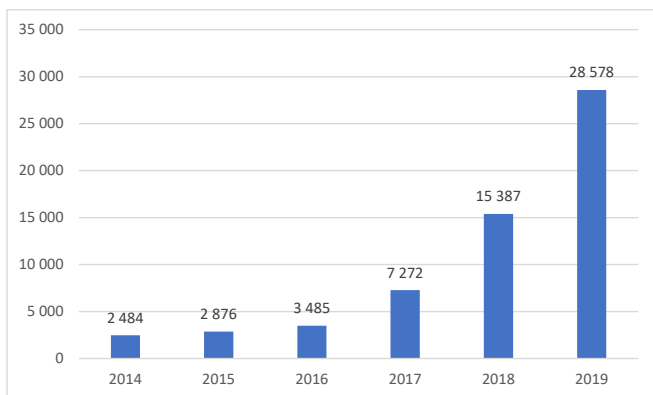
Najmä migračná kríza, ktorá v EÚ začala v roku 2015 je príkladom toho, že dôvody na migráciu už nie je možné úplne selektovať na ekonomické, náboženské, či vojenské. Často sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú. Kým počiatočným impulzom na migráciu z domovskej krajiny môže byť vojna, pri príchode do akejkoľvek inej hostiteľskej krajiny sa skôr alebo neskôr prejaví ekonomické dôsledky migrácie, ktoré sú závislé na tom, aké bolo ekonomické postavenie migranta v domovskej krajine. „Ak je príjmová nerovnosť v hostiteľskej krajine vyššia ako v domácej krajine, budú zo svojich domovov emigrovať skôr ľudia s nadpriemernými schopnosťami – a áno, aj s nadpriemernými príjmami.“ (Kovanda, 2016) V hostiteľskej krajine vidia príležitosť za svoje schopnosti získať viac. Ľudia s horšími príjmami budú emigrovať vtedy, ak v hostiteľskej krajine je príjmová nerovnosť nižšia ako v domácej krajine. V zahraničí majú títo migranti väčšiu šancu uspieť na trhu práce, alebo získať rôzne výhody plynúce zo sociálneho systému hostiteľskej krajiny.

4. Slovensko a zamestnávanie cudzincov z tretích krajín

Zamestnávanie cudzincov na Slovensku z roka na rok narastá. Je to spôsobené už spomenutou skutočnosťou, že niektorí slovenskí zamestnávateľia nevedia obsadiť mnohé voľné pracovné miesta Slovákmi, pretože na trhu práce je nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a znižujúci sa počet uchádzačov o zamestnanie, ktorí sú evidovaní na jednotlivých ÚPSVaR.

Zamestnávanie cudzincov z tretích krajín na Slovensku nie je jednoduché. Až v roku 2018 začali platiť nové podmienky pre zamestnávanie cudzincov z krajín mimo EÚ, ktoré zamestnávanie cudzincov z tretích krajín zjednodušilo. 1.1.2019 nadobudla účinnosť ďalšia novela zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti, ktorá priniesla podstatné zmeny týkajúce sa zamestnávania cudzincov na území SR. Cieľom uvedenej novely je snaha zjednodušiť a zrýchliť postup pri zamestnávaní štátnych príslušníkov tretích krajín a postupne zavádzať do praxe opatrenia vyplývajúce zo Stratégie pracovnej mobility cudzincov v SR. Cudzinec z krajiny mimo EÚ, ktorý sa chce na Slovensku zamestnať, stále potrebuje povolenie na prechodný pobyt, ktorý vydáva príslušný policajný útvar. Prechodný pobyt môže cudzinec získať len vtedy, ak má prisľúbený pracovný pomer, alebo už má uzavretú pracovnú zmluvu so zamestnávateľom. K uzavretiu pracovnej zmluvy sa vyjadruje aj ÚPSVaR, ktorý eviduje voľné pracovné miesto. V prípade, že voľné pracovné miesto nie je obsadené domácim uchádzačom o prácu, potom ho môže zamestnávateľ obsadiť cudzím štátnym príslušníkom. Zjednodušenie zamestnávania cudzincov z tretích krajín sa týka skrátenia času, v ktorom je možnosť obsadiť voľné pracovné miesto domácim uchádzačom o prácu z 90 na 30 dní, ale len v tých krajoch, kde existuje nedostatok pracovných miest. Sú to kraje, v ktorých je nezamestnanosť nižšia ako je 5 % (všetky kraje okrem Prešovského) a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny štvrťročne zverejňuje zoznam nedostatkových profesií v jednotlivých krajoch. Najmä podnikatelia žiadajú zrušenie niektorých povinností zamestnávateľov vzhľadom ku zamestnancom – cudzincom. Podrobnejšie sa zamestnávaním a podnikaním cudzincov na Slovensku zaoberala napríklad SBA (zdroj: Madzinová, Řádek, Štefánik, 2019).

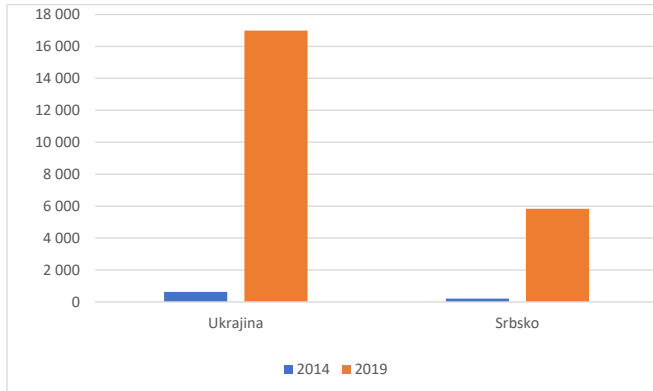
Štatistický úrad SR vedie počty zamestnávanych príslušníkov tretích krajín s udeleným povolením na zamestnávanie na území SR podľa štátnej príslušnosti – Obr. 2. Celkový počet cudzincov z tretích krajín, ktorí na území SR pracujú sa medzi rokmi 2014 a 2019 radikálne zvýšil (o 26 094 cudzincov), pričom najvyšší medziročný nárast počtu zamestnaných cudzincov na Slovensku bol v roku 2018, kedy v porovnaní s predchádzajúcim rokom došlo k navýšeniu o 111,6 %.

Obrázok 2: Počet cudzincov pracujúcich na Slovensku v rokoch 2014 – 2019

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné úpravy

Krajina pôvodu cudzincov, ktorí na Slovensku pracujú, je v jednotlivých rokoch rozdielna. Radikálny nárast počtu pracujúcich cudzincov na Slovensku, ktorí pochádzajú z tretích krajín sa výrazne zvýšil v dvoch krajinách – Ukrajine a Srbsku. Obyvatelia týchto dvoch krajín tvoria najpočetnejšiu skupinu zamestnancov pracujúcich na Slovensku.

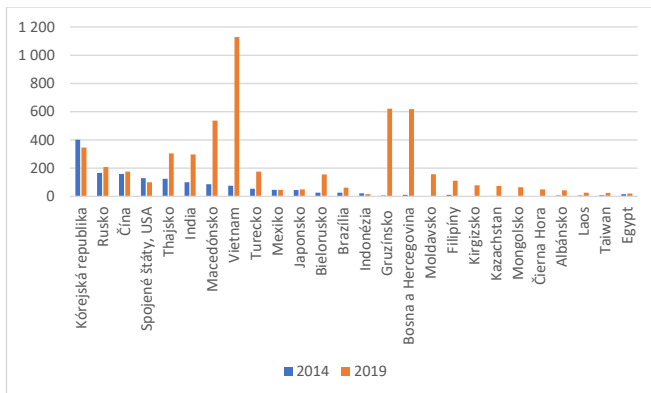
Obrázok 3: Nárast počtu cudzincov z Ukrajiny a Srbska medzi rokmi 2014 a 2019, ktorí sú na Slovensku zamestnaní

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné úpravy

Z Obrázku 3 je vidieť výrazný nárast Ukrajiny, kde sa počet štátnych príslušníkov zvýšil z 634 (december 2014) na 16 998 (december 2019). Na druhom mieste je nárast obyvateľov

Srbska, aj keď zďaleka nie taký významný ako v prípade Ukrajiny (nárast z 213 na 5 837 štátnych príslušníkov).

Aj pri ostatných krajinách (mimo Ukrajiny a Srbska) – Obrázok 4 – je vidieť nárast (mimo Kórejskej republiky, kde poklesol počet štátnych príslušníkov za sledované obdobie o 55).

Obrázok 4: Nárast počtu cudzincov pracujúcich na Slovensku medzi rokmi 2014 a 2019 bez Ukrajiny a Srbska

Zdroj: ÚPSVaR, vlastné úpravy

Aj keď najväčší nárast zaznamenal počet cudzincov z Ukrajiny a Srbska, vysoký nárast zaznamenali aj cudzinci z ďalších tretích krajín pracujúci na Slovensku. Pri porovnaní rokov 2014 a 2019 nastal pokles počtu cudzincov z tretích krajín pracujúcich na Slovensku len v malom počte krajín, napríklad Kórejská republika, USA, Indonézia. V skupine cudzincov z ďalších krajín sa počet zamestnaných cudzincov niekoľkonásobne zvýšil. Kým v roku 2014 na Slovensku nepracoval ani jeden zamestnanec z Mongolska, v roku 2019 ich bolo 65 a rovnako výrazne narástol aj počet zamestnancov z Moldavska (z 1 na 157) a z Gruzínska (z 6 na 622). Okrem nárastu počtu cudzincov z tretích krajín, ktorí na území SR pracujú sa zvyšuje aj počet krajín, z ktorých cudzinci pochádzajú. V roku 2019 bolo na území SR zamestnaných viac ako 20 zamestnancov napríklad aj z Taiwanu, Laosu, Albánska, Čiernej Hory, Filipín, Indonézia, Kirgizska a Kazachstanu, ale aj z Brazílie.

4.1 Zamestnávanie cudzincov z tretích krajín podľa vzdelania

Slovenský pracovný trh nie je špecifikovaný jedným typom voľných pracovných miest. U zamestnávateľov chýbajú ako výrobní robotníci, tak aj vysoko kvalifikovaní zamestnanci ako sú napríklad lekári, vedci. V SR nachádzajú uplatnenie ako odborníci so stredoškolským, tak aj vysokoškolským vzdelaním.

S líniou zamestnávania cudzincov, ktorí majú ukončené vysokoškolské vzdelanie sa počíta aj v Stratégii pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike. Táto skupina zamestnancov je na Slovensku veľmi žiadaná. Na druhej strane, podľa prognóz týkajúcich sa nedostatkových profesií v jednotlivých regiónoch Slovenska a v SR to budú zamestnania najmä v priemysle a obchode. Podľa Treximy budú polovicu celkovej potreby trhu práce do roku 2023 tvoriť špecialisti, kvalifikovaní pracovníci a remeselníci, operátori a montéri strojov a zariadení. (Trexima, 2018)

Vzdelanostná štruktúra zamestnaných cudzincov z tretích krajín je uvedená v tabuľke 3.

Tabuľka 3: Vzdelanostná štruktúra zamestnaných cudzincov z tretích krajín SR v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
10 - Neukončené základné vzdelanie	2	1	3	4	6	11
11 - Základné vzdelanie	101	98	131	769	1 052	1 362
12 - Nižšie stredné odborné vzdelanie	52	146	129	429	512	587
13 - Stredné odborné vzdelanie	479	608	836	2 710	6 107	12 167
14 - Úplné stredné odborné vzdelanie	387	334	451	1 527	2 798	5 232
15 - Úplné stredné všeobecné vzdelanie	72	109	187	836	1 921	2 129
16 - Vyššie odborné vzdelanie	7	37	51	99	198	298
17 - Vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa	211	456	612	883	1 543	2 398
18 - Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa	1 105	1 143	1 190	1 566	2 810	4 111
19 - Vysokoškolské vzdelanie tretieho stupňa	28	33	31	29	29	34
N/A - neurčené	104	68	64	85	88	249

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov UPSVaR

Viac ako polovica (65 – 88 %) zamestnaných cudzincov patrí do jednej z troch skupín vzdelania – stredné odborné vzdelanie, úplné stredné odborné vzdelanie alebo vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa. Kým v roku 2014 malo **stredné odborné vzdelanie** iba 18,8% zamestnaných cudzincov z tretích krajín pracujúcich na Slovensku, v roku 2018 ich podiel stúpil na 35,8 % a o rok neskôr tvorila táto najpočetnejšia skupina zamestnancov z tretích krajín až 42,6 % všetkých cudzincov z tretích krajín zamestnaných na Slovensku. Celkom sa počet cudzincov z tretích krajín, ktorí dosiahli stredné odborné vzdelanie a sú na Slovensku zamestnaní, zvýšil o 11 559 a v súčasnosti tvoria najpočetnejšiu vzdelanostnú skupinu zamestnancov z tretích krajín pracujúcich na Slovensku. Radikálne sa ich počet zvýšil v roku 2019 a medziročný nárast bol takmer 100 %.

K takmer 30 % poklesu na celkovej zamestnanosti v roku 2019 proti roku 2014 došlo v skupine cudzincov s ukončeným **VŠ vzdelaním druhého stupňa**, a to napriek tomu, že sa celkový počet zamestnaných cudzincov v tejto skupine každoročne rástol a celkovo sa počet cudzincov s VŠ vzdelaním druhého stupňa, ktorí sú na Slovensku zamestnaní, zvýšil o 2 599 zamestnancov.

Tretou, percentuálne najviac zastúpenou skupinou zamestnaných cudzincov z tretích krajín na Slovensku sú cudzinci, ktorí majú ukončené **úplné stredné odborné vzdelanie**. Počet cudzincov s týmto vzdelaním sa každoročne zvyšoval, pričom rovnako rástol aj ich podiel na celkovom počte cudzincov z tretích krajín zamestnaných na Slovensku. Kým v roku 2014 sa cudzinci s úplným stredným odborným vzdelaním podieľali na celkovom počte cudzincov z tretích krajín zamestnaných na Slovensku 15,19 % a ešte v roku 2018 bol podiel tejto vzdelanostnej skupiny približne na úrovni podielu zamestnancov s VŠ vzdelaním druhého stupňa (16 %), v roku 2019 ich podiel v porovnaní s VŠ vzdelaním druhého stupňa vzrástol na hodnotu 18,3 % (u VŠ vzdelaných druhého stupňa bol podiel na celkovej zamestnanosti cudzincov z tretích krajín 14,4 %).

V prípade zamestnancov pôvodom z tretích krajín sme na podrobnejšiu analýzu dosiahnutého vzdelania vybrali 5 krajín – Ukrajina, Srbsko, Vietnam, Rusko a Kórejskú republiku.

Počet zamestnaných cudzincov z **Ukrajiny** na Slovensku má stúpajúci charakter. Pozitívom je, že z Ukrajiny prichádzajú na Slovensko pracovať najmä tí občania, ktorí majú VŠ vzdelanie druhého stupňa. Ich počet sa v roku 2019 oproti východiskovému roku zvýšil o 2 972. Napriek vysokému nárastu takto vzdelaných Ukrajincov zamestnaných na Slovensku bol ich podiel na celkovom počte Ukrajincov zamestnaných na Slovensku kolísavý a pohyboval sa od 19,47 % (rok 2019) po 53,85 % (rok 2016). Spomedzi všetkých krajín, ktoré sme v tejto časti analyzovali, najviac VŠ vzdelaných zamestnancov s tretím stupňom vzdelania pochádza z Ukrajiny. Ich počet narástol zo 4 v roku 2012 na 23 v roku 2019. Aj keď počet VŠ vzdelaných Ukrajincov zamestnaných na Slovensku rastie, rýchlejšie rastie počet Ukrajincov, ktorí dosiahli stredné odborné vzdelanie. Ich podiel sa oproti roku 2014 zvýšil takmer o 23 % a v roku 2019 tvorili 41,92 % zamestnaných Ukrajincov na Slovensku. Vo všetkých analyzovaných rokoch dosiahli nad 10 % zamestnaných Ukrajincov na Slovensku tí, ktorí mali stredné úplné všeobecné vzdelanie.

Zamestnanci, ktorí pochádzajú z **Ruska**, dosahujú priemerne v 83,5 % VŠ vzdelanie prvého, druhého alebo tretieho stupňa (výnimkou sú roky 2018 a 2019, kedy podiel tejto vzdelanostnej skupiny poklesol na 78 % a následne na 75 %). Medzi zamestnanými Rusmi je najviac tých, ktorí majú VŠ vzdelanie druhého stupňa, aj keď sa ich podiel znížil z 77,71 % v roku 2014 na 55,07 % v roku 2019. Pokles tejto vzdelanostnej skupiny zamestnaných Rusov bol v prospech zamestnancov s VŠ vzdelaním prvého stupňa (v rokoch 2016 – 2019), ale aj v prospech veľmi mierneho nárastu zamestnancov s úplným stredným odborným alebo stredným odborným vzdelaním. Napriek týmto zisteniam, nebolo ani v jednom analyzovanom roku zamestnaných viac ako 9 Rusov s VŠ vzdelaním tretieho stupňa. V posledných dvoch rokoch sme zaznamenali mierny nárast počtu pracujúcich Rusov, ktorí dosiahli úplné stredné odborné alebo úplné stredné všeobecné vzdelanie.

Medzi krajiny, odkiaľ prichádzajú na Slovensko zamestnanci s ukončeným VŠ vzdelaním môžeme zaradiť aj **Kórejskú republiku**. Napriek tomu, že počet zamestnancov z tejto krajiny každoročne klesá, v roku 2014 prevažovali zamestnanci, ktorí majú VŠ vzdelanie druhého stupňa (40,9 %) a od roku 2015 sú to zamestnanci s VŠ vzdelaním prvého stupňa (od 52,98 % v roku 2015 po 68,5 % v roku 2019). Hoci z Kórejskej republiky na Slovensku nie je zamestnaný ani jeden občan s VŠ vzdelaním tretieho stupňa, oba VŠ vzdelanostné stupne sa na zamestnanosti Kórejcov podieľali v roku 2019 až 83,53 %.

Z dvoch posledných analyzovaných krajín, **Srbsko** a Vietnam prichádzajú na Slovensko v prevažnej miere zamestnanci, ktorí dosiahli stredoškolské vzdelanie. Od roku 2014 po rok 2019 sa zamestnanci so stredným odborným vzdelaním, alebo úplným stredným odborným vzdelaním, pôvodom zo Srbska, zamestnaní na Slovensku, podieľali na celkovej zamestnanosti Srbov na Slovensku najvyšším percentom. Tak ako počet, tak aj podiel zamestnancov s uvedeným vzdelaním rástol a rovnako sa zvyšoval aj ich podiel na celkovej zamestnanosti Srbov (zo 68,08 % v roku 2014 na 75,74 % v roku 2019). Nárast na úrovni 10 % sme zaznamenali v skupine zamestnancov zo Srbska, ktorí majú ukončené úplné stredné odborné vzdelanie. Zároveň sa v rokoch 2014 - 2019 zvyšoval aj podiel Srbov, ktorí majú ukončené len základné vzdelanie. Celkovo sa ich počet zvýšil o 671 (z 15 v roku 2014 na 686 v roku 2019) a to napriek tomu, že ich podiel na celkovom počte zamestnancov pochádzajúcich zo Srbska bol medzi analyzovanými rokmi kolísavý. Za negatívum môžeme považovať aj pokles zamestnaných Srbov, ktorí dosiahli VŠ vzdelanie druhého stupňa. Napriek tomu, že na Slovensko ich prišlo v roku 2019 celkom 133 (oproti roku 2014, kedy ich bolo 36), sa podiel tejto vzdelanostnej skupiny znížil z 16,09 % na 2,28 %. Zo Srbska pracovali na Slovensku len 1 – 2 zamestnanci, ktorí mali VŠ vzdelanie tretieho stupňa. Ak na záver zhrnieme všetkých Srbov, ktorí boli v SR zamestnaní a dosiahli VŠ vzdelanie, potom konštatujeme, že podiel tejto vzdelanostnej skupiny poklesol z 18,31% na 3,92 % a to v prospech stredoškolsky vzdelaných Srbov, alebo Srbov so základným vzdelaním.

Občania **Vietnamu**, ktorí sú na Slovensku zamestnaní, majú v prevažnej miere ukončené stredoškolské vzdelanie – stredné odborné, úplné stredné odborné a úplné stredné všeobecné vzdelanie. Počet zamestnancov v jednotlivých vzdelanostných skupinách je medzi rokmi 2014 – 2019 kolísavý, ale všetky tri skupiny sa na celkovej zamestnanosti Vietnamcov na Slovensku podieľajú 84,21 % až 96,79 %. Ostatné vzdelanostné kategórie sú v porovnaní s tromi uvedenými zanedbateľné.

4.2 Zamestnaní cudzinci z tretích krajín podľa hlavných tried zamestnaní

„Nedostatok pracovnej sily začína mierne kompenzovať pracovná sila zo zahraničia. Rekordne rástol počet cudzincov pracujúcich na Slovensku – v roku 2017 nárast o 12 tisíc,

ktorí obsadili každé štvrté novovytvorené pracovné miesto, kým v roku 2016 to bol nárast o 8 tisíc a cudzinci obsadili 15 % všetkých nových pracovných miest.“ (MPSVaR SR)

Situáciu s nedostatkom voľnej pracovnej sily na domácom trhu sa snažia zamestnávateľa riešiť zamestnávaním ako cudzincov z krajín EÚ/EHP, tak aj zamestnávaním cudzincov z tretích krajín.

Tabuľka 4: Počet zamestnaných cudzincov z tretích krajín podľa tried zamestnania v SR v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1 - Zákonodarcovia, riadiaci pracovníci	503	541	520	519	495	478
2 – Špecialisti	767	998	1 105	1 174	1 246	1437
3 - Technici a odborní pracovníci	268	215	208	253	341	501
4 - Administratívni pracovníci	62	66	78	147	390	668
5 - Pracovníci v službách a obchode	384	424	504	672	964	1 690
6 - Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve	49	38	35	46	124	200
7 - Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci	128	180	183	639	2 062	4 319
8 - Operátori a montéri strojov a zariadení	352	534	1 039	5 039	10 348	16 238
9 - Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	10	33	12	446	1 093	3 044
N/A – neurčené	25	4	1	2	1	3

Zdroj: vlastné spracovanie na základe UPSVaR

Pri analýze hlavných tried zamestnaní, do ktorých sú koncentrovaní zamestnanci z tretích krajín, nemožno jednoznačne určiť triedu, ktorá by dominovala počas celého analyzovaného obdobia. Kým v roku 2019 dominovali zamestnanci v triede 8 – **operátori a montéri strojov a zariadení** (56,82 %; podiel tejto triedy sa významnejšie zvýšil až v posledných troch hodnotených rokoch), druhá najpočetnejšia trieda bola s výrazne nižším podielom trieda 7 – **kvalifikovaní pracovníci a remeselníci** (15,11 %). Podiel tejto triedy na celkovej zamestnanosti cudzincov z tretích krajín narástol až na konci analyzovaného obdobia a počas analyzovaného obdobia bol jej priemerný podiel 8,38 %. Na začiatku analyzovaného obdobia boli najviac zastúpené dve triedy – trieda 1 - zákonodarcovia, riadiaci pracovníci. Zákonodarcovia sa v roku 2014 podieľali na celkovej zamestnanosti cudzincov z tretích krajín 19,74 % a do roku 2019 ich podiel poklesol na 1,67 %, čo bola tretia najmenej zastúpená trieda zamestnancov z tretích krajín na Slovensku (po skupine neurčená klasifikácia a kvalifikovaní zamestnanci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve, ktorí sa na celkovej zamestnanosti nepodieľali ani 1 %). Druhá trieda – trieda 2 – špecialisti poklesla v celom analyzovanom období z prvých troch priečok na piatu a podiel tejto triedy na celkovej zamestnanosti sa znížil z 30,10 % na 5,03 %.

V súlade s medzinárodnou klasifikácií zamestnaní, pripravenou Medzinárodnou organizáciou práce, sa na Slovensku od roku 2011 využíva Národná sústava kvalifikácií. Na jej základe sa jednotlivé pracovné pozície zaradzujú do 10 hlavných tried zamestnaní podľa príbuznosti vykonávaných prác, ktoré sa následne delia na jednotlivé triedy, skupiny, podskupiny a jednotky zamestnaní.

Pre vykonávanie jednotlivých povolání zaradených do tried, skupín a podskupín sú rozhodujúce **zručnosti** (definované ako schopnosť vykonávať úlohy a povinnosti na danom pracovnom mieste) a **špecializácie zručností** (určuje sa na základe odboru požadovaného vzdelania, používaných nástrojov a zariadení, spracovávaného materiálu a typov poskytovaných tovarov a služieb)

1

Tabuľka 5: Hlavné triedy zamestnaní a úroveň zručností na Slovensku

Hlavné triedy SK ISCO-08	Úroveň zručností
1 - Zákonnodarcovia, riadiaci pracovníci	3+4
2 - Špecialisti	4
3 - Technici a odborní pracovníci	4
4 - Administratívni pracovníci	3
5 - Pracovníci v službách a obchode	2
6 - Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve	1
7 - Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci	1
8 - Operátori a montéri strojov a zariadení	1
9 - Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	1
0 - Príslušníci ozbrojených síl	1+2+4

Zdroj: Metodická príručka SK ISCO-08

Najčastejšie sú cudzinci z tretích krajín zamestnaní na Slovensku zaradení do hlavnej triedy 7 a 8, preto uvádzame charakteristiku požadovaných zručností úrovne 1, ktorá je pre tieto povolania vyžadovaná. Vo vybraných krajinách však pracujú aj zamestnanci, u ktorých sa vyžaduje vzdelanostná úroveň 4, preto uvádzame aj charakteristiku tejto vzdelanostnej úrovne.

Úroveň zručností 1 - výkon jednoduchých a rutinných manuálnych úloh; požadované je ukončené základné vzdelanie alebo prvý stupeň základného vzdelania (ISCED úroveň 1).

Úroveň zručností 4 - zamestnania vyžadujú komplexné riešenie problémov a rozhodovanie na základe rozsiahlych teoretických a praktických vedomostí v určitom špecializovanom odbore. Požaduje sa vysoká úroveň gramotnosti a vynikajúce komunikačné

¹ Metodická príručka SK ISCO-08

zručnosti, vrátane schopnosti pochopiť komplexné textové materiály a komunikovať ucelené koncepty prostredníctvom kníh, správ a prezentácií; požadované vedomosti a zručnosti sú obyčajne výsledkom 3-6 ročného štúdia na vysokej škole, ktoré vedie k získaniu bakalárskeho alebo vyššieho titulu (úroveň ISCED 5A alebo vyššia)¹.

Pri podrobnejšej analýze vybraných krajín (Ukrajina, Srbsko, Vietnam, Rusko a Kórejská republika), sa ukázalo, že najviac zamestnancov z **Ukrajiny** pracuje v triede 8 – operátori a montéri strojov a zariadení. Ich počet sa každoročne zvyšuje a zatiaľ najvýraznejší medziročný nárast bol v roku 2019, kedy sa ich počet zvýšil v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 4 443 (celkový nárast zo 159 na 9 284). Hoci trieda 7 – kvalifikovaní pracovníci a remeselníci je až na treťom najpočetnejšom mieste v zamestnaní Ukrajincov na Slovensku, spolu s triedou 8 bolo v týchto triedach najviac zamestnaných Ukrajincov na Slovensku (podiel oboch tried narástol z 30,13 % na 73,47 %). Na výkon týchto povolání stačí získané základné vzdelanie. Ukrajinci, ktorí sú zamestnaní v týchto dvoch triedach, jednoznačne dosahujú vyššie vzdelanie ako je základné. Ide o nedostatočne využitú kvalifikáciu cudzincov, o čom svedčí aj nasledujúca tabuľka. Počet Ukrajincov, ktorí dosiahli úroveň vzdelania 1 je podstatne nižší ako počet tých Ukrajincov, ktorí na pozíciách zodpovedajúcich úrovni vzdelania 1 pracujú.

Tabuľka 6: Počet Ukrajincov zamestnaných na Slovensku podľa dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície (úroveň 1) na ktorej sú zamestnaní v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cudzinci s dosiahnutou úrovňou vzdelania 1	53	29	41	52	119	464
Pracovné pozície obsadené cudzincami, ktoré vyžadujú vzdelanie úrovne 1	247	359	652	2 012	7 157	14 967

Zdroj: vlastné spracovanie

Druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria zamestnanci triedy 2 – špecialisti. Na celkovej zamestnanosti Ukrajincov sa priemerne podieľali 28,07 %. Pri porovnaní tried zamestnaní a dosiahnutého najvyššieho vzdelania môžeme aj v tejto triede vidieť rozdiely. Kým počet Ukrajincov s VŠ vzdelaním 2. a 3. stupňa do roku 2016 viac-menej kopíroval počet zamestnancov v triedach špecialisti a technickí a odborní pracovníci, v dvoch posledných rokoch počet zamestnancov so spomínaným vzdelaním vysoko prekračuje zamestnancov vo všetkých triedach, v ktorých sa vyžaduje VŠ vzdelanie. Kým v roku 2017 prišlo na Slovensko len o 495 viac Ukrajincov s VŠ vzdelaním, o rok neskôr sa ich počet zvýšil na 2 136. Tento nárast rozdielu je spôsobený vysokým prílevom Ukrajincov s VŠ vzdelaním, ktorí sa zamestnávajú na pozíciách, ktoré také vzdelanie nevyžadujú. Zamestnávateľa aj v tomto

¹ Metodická príručka SK ISCO-08

pripade plytvajú kvalifikovanou pracovnou silou zo zahraničia a rovnako ako v predchádzajúcom prípade je počet Ukrajincov, ktorí dosiahli úroveň vzdelania 4 od roku 2017 niekoľko násobne vyšší ako pracovné miesta obsadené takto vzdelanými Ukrajincami.

Tabuľka 7: Počet Ukrajincov zamestnaných na Slovensku podľa dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície (úroveň 4) na ktorej sú zamestnaní v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cudzinci s dosiahnutou úrovňou vzdelania 1	363	551	770	1 272	3 028	4 771
Pracovné pozície obsadené cudzincami, ktoré vyžadujú vzdelanie úrovne 1	363	544	690	777	892	1 076

Zdroj: vlastné spracovanie

Priemerne 90% obyvateľov **Ruska** zamestnaných na Slovensku je centralizovaných do troch tried – zákonodarcovia, riadiaci pracovníci; špecialisti a technickí a odborní pracovníci. Najviac Rusov je zamestnaných ako špecialistov a hoci ich podiel v jednotlivých rokoch kolísal, priemerný podiel tejto skupiny zamestnancov na celkovom počte zamestnaných Rusov na Slovensku bol 49,74 %. V ostatných triedach došlo k miernemu poklesu podielu zamestnanosti. Pri porovnaní počtu Rusov s VŠ vzdelaním a počtom zamestnancov, ktorí pre výkon práce potrebujú práve toto vzdelanie, zisťujeme, že ide o vyrovnané počty. V prípade zamestnancov z Ruska môžeme konštatovať, že tí, ktorí na Slovensko za prácou prichádzajú, sa zamestnávajú na miestach, ktoré zodpovedá ich kvalifikácii.

Tabuľka 8: Počet Rusov zamestnaných na Slovensku podľa dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície (úroveň 4) na ktorej sú zamestnaní v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cudzinci s dosiahnutou úrovňou vzdelania 4	140	159	150	140	140	150
Pracovné pozície obsadené cudzincami, ktoré vyžadujú vzdelanie úrovne 4	153	172	157	141	130	146

Zdroj: vlastné spracovanie

Veľmi podobná situácia je aj u obyvateľov, ktorí pochádzajú z **Kórejskej republiky**. Viac ako 90 % všetkých zamestnancov pôvodom z Kórei je zamestnaných v jednej z troch tried 1 – 3. Najviac zamestnancov pracuje v triede 1 – zákonodarcovia, riadiaci pracovníci, čo súvisí s fungovaním kórejskej automobilky na Slovensku (vo všetkých rokoch viac ako 63 %). V druhej najviac zastúpenej triede – špecialistov, sa podiel zamestnancov zvýšil z necelých 6 % na 13,87 %. Percentuálny pokles zo 16,46 % na 12,72 % bol zaznamenaný v triede 3 - technickí a odborní pracovníci. V prípade zamestnancov z Kórei je počet tých, ktorí majú VŠ vzdelanie

mierne nižší ako pracovné miesta, ktoré takéto vzdelanie vyžadujú a negatívnym javom je, že počas analyzovaných rokov sa počet vzdelaných zamestnancov z Kórei s VŠ vzdelaním znižuje, prevažne v prospech VŠ vzdelania pravého stupňa.

Tabuľka 9: Počet obyvateľov Kórejskej republiky zamestnaných na Slovensku podľa dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície (úroveň 4) na ktorej sú zamestnaní v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cudzinci s dosiahnutou úrovňou vzdelania 4	305	346	328	317	307	289
Pracovné pozície obsadené cudzincami, ktoré vyžadujú vzdelanie úrovne 4	361	405	369	361	336	316

U obyvateľov zo **Srbska**, ktorí sú na Slovensku zamestnaní možno určiť len jednu triedu, kde je zamestnaných najviac zamestnancov, a to počas všetkých analyzovaných rokov. Trieda 8 – operátori a montéri strojov a zariadení, ktorí sa na celkovej zamestnanosti Srbov podieľali minimálne 55,59 % (rok 2015) až maximálne 82,74 % (rok 2018). Poradie zamestnanosti s ďalším vysokým percentom nemožno určiť, keďže v každom roku to bola iná trieda zamestnanosti. Pri porovnaní zamestnanosti jednotlivých tried a dosiahnutého vzdelania, ktoré Srbi získali však vzájomne nekorešponduje a aj v tomto prípade možno konštatovať, že Srbi sú na pracovné pozície prekvalifikovaní a slovenskí zamestnávateľia dostatočne nevyužívajú pracovný potenciál Srbov.

Tabuľka 10: Počet Srbov zamestnaných na Slovensku podľa dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície (úroveň 1) na ktorej sú zamestnaní v rokoch 2014 – 2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cudzinci s dosiahnutou úrovňou vzdelania 1	17	29	57	622	713	729
Pracovné pozície obsadené cudzincami, ktoré vyžadujú vzdelanie úrovne 1	163	267	419	3 119	4 229	5 459

Zdroj: vlastné spracovanie

Poslednou analyzovanou krajinou je **Vietnam**. Zamestnanci z Vietnamu pracujú prevažne v troch hlavných triedach 5 – ako pracovníci v službách a obchode; v triede 8 ako operátori a montéri strojov a zariadení a v triede 7 ako kvalifikovaní pracovníci a remeselníci. Medzi rokmi 2014 - 2016 bol najvyšší počet zamestnaných Vietnamcov v triede 5 – pracovníci v službách a obchode (69,74 % - 84 %). Nasledujúce roky podiel zamestnancov pracujúcich v tejto triede poklesol na 14, aby sa v poslednom analyzovanom roku zvýšil na necelých 23 %. Pokles podielu bol spôsobený rýchlym rastom ďalších dvoch najpočetnejších tried 7 a 8. Obe triedy sa na celkovej zamestnanosti sa v posledných troch rokoch priemerne podieľali 78

%. Keďže v prípade Vietnamcov pracujúcich na Slovensku sa pracovné pozície počas analyzovaných rokov menili, z dlhodobého hľadiska sme neposudzovali vzdelanostnú úroveň a pracovné pozície, ktoré Vietnamci pracujúci na Slovensku obsadili.

Záver

Napriek tomu, že počet zamestnaných cudzincov z tretích krajín na Slovensku narastá, Slovensko sa aj naďalej vyznačuje jedným z najnižších podielov migrantov na počte obyvateľov medzi členskými štátmi EÚ. Keď porovnáme počet všetkých cudzincov pracujúcich na Slovensku (z tretích krajín aj z krajín EÚ) so Slovákmi pracujúcimi v zahraničí, počet Slovákov pracujúcich v zahraničí je 7 až 3 násobne vyšší ako počet cudzincov pracujúcich v SR. Pričom na Slovensko prichádzajú pracovať v oveľa väčšej miere cudzinci pôvodom z krajín EÚ, ako z tretích krajín, aj keď sa rozdiely v počtoch pomaly stierajú. Slováci v zahraničí tak vyhľadávajú pravdepodobne nielen vyššiu mzdu ako na Slovensku, ale aj kvalifikovanejšiu prácu, a lepšie pracovné podmienky.

Situácia v jednotlivých krajoch na Slovensku v zamestnanosti sa prejavuje aj na počte Slovákov, ktorí odchádzajú za prácou zo Slovenska, ako aj na počte cudzincov z tretích krajín, ktoré do jednotlivých krajov prichádzajú. Ak si všimneme len základné rozdiely, tak spomedzi všetkých krajov vyčnieva Bratislavský. V ňom je najnižšia miera nezamestnanosti, do kraja migruje najvyšší počet Slovákov aj cudzincov a z kraja odchádza najmenší počet Slovákov za prácou do zahraničia. Naopak kraje, ktoré sa na základ vnútornej aj zahraničnej migrácie skôr vyľudňujú sú Prešovský a Banskobystrický, kde je počet pracovných miest obmedzený nižšou ponukou zo strany zamestnávateľov.

Počet cudzincov, ktorí na Slovensku nachádzali pracovné príležitosti sa počas rokov 2014 – 2019 zvyšoval a rovnako rástol aj počet krajín, odkiaľ cudzinci na Slovensko prichádzali. Hoci najvyššie počty cudzincov pracujúcich na Slovensku sú z krajín bývalého východného bloku, postupne si na Slovensko nachádzajú cestu aj cudzinci zo vzdialenejších krajín ako je Brazília, Japonsko, Mexiko, Albánsko, Laos a iné krajiny.

Cudzinci z tretích krajín, ktorí prichádzajú na Slovensko za prácou, získali v domácej krajine najčastejšie stredoškolské odborné alebo úplné stredoškolské vzdelanie, prípadne vysokoškolské vzdelanie druhého a prvého stupňa. Zároveň je potrebné upozorniť aj na skutočnosť, že pomaly sa zvyšuje aj počet cudzincov, ktorí získali iba základné vzdelanie alebo dokonca svoje vzdelanie neuvádzajú, čo môžeme považovať za negatívny jav. Najviac cudzincov si stredoškolským vzdelaním pochádza zo Srbska a Vietnamu. Cudzinci, ktorí dosiahli vysokoškolské vzdelanie pochádzajú najmä z Ukrajiny, Ruska a Kórejskej republiky, pričom medzi všetkými krajinami existujú určité špecifiká. Kým občania Ukrajiny obsadzujú aj pracovné miesta s nižším vzdelaním, občania Ruska sa zamestnávajú v prevažnej miere v odvetviach, ktoré si VŠ vzdelanie vyžaduje. Občania Kórejskej republiky, ktorí sú na

Slovensku zamestnaní rovnako zastávajú prevažne také povolania, ktoré si VŠ vzdelanie vyžadujú, ale v analyzovaných rokoch sa menila ich štruktúra – poklesol počet VŠ vzdelaných s druhým stupňom v prospech VŠ vzdelaných s prvým stupňom.

Najčastejšie sa cudzinci z tretích krajín na Slovensku zamestnávajú v pracovných triedach 7 a 8, kde pracujú prevažne zamestnanci z Ukrajiny, Srbska a Vietnamu. V triedach 1 a 2 sú zamestnaní prevažne cudzinci z Ruska a Kórejskej republiky. Pri porovnaní dosiahnutého vzdelania a pracovnej pozície vidíme rozdiely najmä u cudzincov z Ukrajiny a Srbska, kde existuje nevyužitý potenciál. Cudzinci pochádzajúci z týchto krajín dosahujú vyššie vzdelanie než to, ktoré je pre vykonávanú pozíciu potrebné. Z toho by mohlo vyplývať, že cudzinci, ktorí z Ukrajiny a Srbska na Slovensko prichádzajú, láka najmä vyššia mzda, ktorú za prácu na Slovensku dostanú.

Podľa štatistických údajov tak na Slovensku nevieme využiť potenciál vyššie vzdelaných cudzincov, ktorí k nám prichádzajú. Aj keď reálne môže existovať viacero vysvetlení, ako základné sa ponúkajú dve – už spomínaná mzda, ktorá je na Slovensku vyššia ako v krajine pôvodu a druhou možnosťou je, že na Slovensku týmto cudzincom ani nevieme ponúknuť lepšie pracovné príležitosti, pretože Slovenská ekonomika je postavená v prevažnej miere na výrobe, kde sa vyžaduje najmä stredoškolské vzdelanie.

Literatúra

KOVANDA, L.. 2016. Ekonomická prínosnosť imigrácie klesá. In: Masová migrácia. Záchrana, alebo zkáza Evropy? Praha: Inštitút Václava Klause. Publikácia č. 23/2016. ISSN 1213-3299

MADZINOVÁ, R. ŠTEFÁNIK, D., ŘÁDEK, M. .2019. Analýza podmienok podnikania a zamestnávania cudzincov na Slovensku. Prevzaté Február 7, 2020. Dostupné na: <http://monitoringmsp.sk/2019/10/25/podnikanie-a-zamestnavanie-cudzincov-na-slovensku/>

METODICKÁ PRÍRUČKA SK ISCO-08. Prevzaté December 11, 2019. Dostupné na: <http://www.hisco.sk/downloads/MP%20SK%20ISCO-08.pdf>.

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Stratégia pracovnej mobility cudzincov v Slovenskej republike. Prevzaté December 11, 2019. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2018-663>

MORVAY a kol.. 2019. Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2018 a výhľad do roku 2020. In: *Ekonomický ústav SAV*. Prevzaté Február 7, 2020. Dostupné na: http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/393_hv-2019-final_sr.pdf

PRAVDA. 05.04.2019. S nedostatkom ľudí budú mať problémy najmä automobilky. Prevzaté Február 11, 2020. Dostupné na https://www.futurologia.sk/pdf/dlhodoba_vizia_sr.pdf <https://spravy.pravda.sk/ekonomika/clanok/508003-s-nedostatkom-ludi-budu-mat-problemy-najma-automobilky/>

ŠIKULA a kol.. 2008. Dlhodobá viziya rozvoja slovenskej spoločnosti. In: *Ekonomický ústav SAV*. Prevzaté Február 7, 2020. Dostupné na: https://www.futurologia.sk/pdf/dlhodoba_vizia_sr.pdf

Štatistický úrad Slovenskej republiky.2020. Prevzaté Február 7, 2020. Dostupné na: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/Databases/Open_data!/ut/p/z1/fjY_BDolwEEQ_qVNB4Xl6WGEFstYi-mJ9NE0YPx-1XiVWBvk7yXmWWBdSz08ZUu8Znufbx-8iksz2St3ddtC90uShjBNRrvgVKx4wBYZfKi4IS8cRuYA-2020oOmbEwx8Bvj7-HOHnrzVVUtVAXusMhirvVIYIkjXP1lw6YcBGVsw9cPj5r3vkN7pj02T/dz/d5/L2dJQSEvUUt3QS80TmxFL1o2X1ZMUDhCQjFBMBDBVTDkwQVJEMzE4SjYyQ1Mx/

TREND. 05.11.2017. Sedem z desiatich obyvateľov EÚ bývalo vlni vo vlastnej nehnuteľnosti. Prevzaté Január 24, 2020. Dostupné na:<https://reality.etrend.sk/byvanie/sedem-z-desiatich-obyvateľov-eu-byvalo-vlani-vo-vlastnej-nehnutelnosti.html>

TREXIMA. 2018. Strednodobá prognóza potrieb trhu práce v horizonte 5 rokov v roku 2017. Prevzaté Marec 1, 2020. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/statistic/NP_prognozy/2018/Strednodoba_prognoza_potrieb_trhu_prace_v_horizonte_5_rokov_v_roku_2017_v_jednotlivych_zamestnaniach_SK_I_SCO-08_regionoch_a_odvetviach_SK_NACE_Rev._2.pdf

TREXIMA, ÚPSVaR. 2016. Krátkodobé a strednodobé prognózy vývoja na trhu práce a kvantifikácia budúcich disparít na trhu práce. Prevzaté December 11, 2019. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/statistic/NP_prognozy/Prognoza_ocakavania_buducich_potrieb_zamestnancov_do_roku_2020.pdf.

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Adresa autorov

Ing. Romana Hricová, PhD.
Technická univerzita Košice
FVT so sídlom v Prešove,
Bayerova 1, 080 01 Prešov
E-mail: romana.hricova@tuke.sk

Ing. Renáta Madzinová, PhD.
Slovak Business Agency, NP Monitoring
Kúpeľná 6, 080 01 Prešov
E-mail: madzinova@sbagency.sk